

แบบฟอร์มการเขียนแบบถอดประสบการณ์การเรียนรู้ ปีการศึกษา 2563

ด้าน การเรียนการสอน/การผลิตบัณฑิต

ประเด็น จิตอาสา (new normal) เพื่อการสร้างสังคมธรรมาธิปไตย

1. ชื่อ – สกุล ผู้เล่าเรื่อง รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ คณะเศรษฐศาสตร์

2. ชื่อ – สกุล ผู้เล่าเรื่อง อ.อรอนงค์ นิธิภาคย์ คณะเศรษฐศาสตร์

3. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เล่าเรื่อง

รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ มีหน้าที่เป็นอนุกรรมการ ในอนุกรรมการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งธนาคารประกันสังคม ส่วน อ.อรอนงค์ นิธิภาคย์ เป็นผู้ช่วยอนุกรรมการ

4. เรื่องที่เล่า

การเป็นจิตอาสา เพื่อสร้างสังคมธรรมาธิปไตย ในเรื่อง “การจัดตั้งธนาคารแรงงาน เพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม”

5. ความเป็นมาของเรื่องที่เล่า

ในสังคมทุนนิยม “ทุน” นับเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญในการสร้างความมั่งคั่งและพลังอำนาจ ผู้ใดได้ครอบครองทุนก็มีโอกาสสร้างความและมีอำนาจที่จะเข้าถึงสิ่งที่ตนปรารถนา แต่ในสังคมทุนนิยม คนกลุ่มร่ำรวยหลัก คือ แรงงาน ซึ่งในความคุ้นชินของคนไทย ก็หมายถึง ลูกจ้าง หรือคนที่เป็นมนุษย์เงินเดือน คนเหล่านี้ครอบครองปัจจัยการผลิตหลักเพียงอย่างเดียว คือ แรงงาน คนเหล่านี้จึงขายแรงงาน แลกค่าจ้าง เพื่อใช้ดำรงชีพ แรงงานที่เป็นคนงานคอปกน้ำเงิน (คนงานที่ใช้แรงกายเป็นหลัก) มีโอกาสน้อยมากหรือแทบไม่มีโอกาสที่จะเข้าถึงทุน คนงานเหล่านี้การศึกษาน้อย ทำงานหนัก รายได้ต่ำ จมปลักอยู่กับความยากจน หากจะเข้าถึงทุน หรือภาษาชาวบ้านเรียกว่า “เงินกู” ก็ต้องเผชิญกับดอกเบี้ยแพง 10 – 20%/ต่อเดือน ผ่อนชำระเท่าใดก็จ่ายได้แค่ดอกเบี้ย เงินต้นไม่ลด

เมื่อกลางเดือนมีนาคม 2564 มีข่าวว่า นายทุนจีนได้จัดตั้งบริษัทเถื่อนในการปล่อยกู้ผ่านแอปพลิเคชัน กู้ 2,000 บาท หักดอกเบี้ยล่วงหน้า 700 บาท ได้เงินไปเพียง 1,300 บาท หรือคิดเป็นดอกเบี้ยร้อยละ 35 ต่อเดือน คนงานที่กู้เงินจากแหล่งเหล่านี้จะตกอยู่ในกับดักความยากจนแล้วยังตกอยู่ในวังวนของหนี้สิน ไม่สามารถหลุดออกมีอิสรภาพทางการเงินได้ อีกทั้งยังถูกคุกคามจากการทวงหนี้โหด

ขณะที่เกษตรกร เป็นกลุ่มคนยากจนมากเช่นกัน แต่มีโอกาเข้าถึงแหล่งทุนได้มากกว่า เพราะรัฐบาลให้การสนับสนุนช่วยเหลือ เกษตรกรมีแหล่งทุนทั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มี

กองทุนหมู่บ้าน และมีสหกรณ์การเกษตรฯฯ จึงทำให้เกษตรกรมีหนี้ในระบบน้อยกว่า ส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบ ดอกเบี้ยไม่แพงนัก

อย่างไรก็ดี คนงานที่เข้าระบบประกันสังคม ได้มีกฎหมายบังคับออมเงินไว้ในกองทุนประกันสังคมสะสมไว้จำนวนมากจนปัจจุบันเงินกองทุนประกันสังคมมีมากถึง 2.2 ล้านล้านบาท ปรากฏว่า เงินเหล่านี้คนงานจะได้ใช้ประโยชน์ก็ต่อเมื่อเกิด แก่ เจ็บ ตาย พุฒสภาพ สงเคราะห์บุตร และว่างงาน แต่ไม่สามารถนำมาใช้เป็นทุนเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้แก่รายได้หรือทางเลือกในการประกอบอาชีพ หรือลดเงินกู้ในระบบดอกเบี้ยสูง โดยเฉพาะในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจที่มีเหตุปัญหามาจากการระบาดของโควิด-19 คนงานก็ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนใดได้แม้แต่เงินกองทุนประกันสังคมที่ตามกฎหมายเป็นเงินของผู้ประกันตนทุกคน แต่อีกด้านหนึ่ง พบว่าเงินกองทุนประกันสังคม 70% ถูกรัฐบาลยืมไปใช้โดยการออกพันธบัตร ซึ่งไม่มีข้อมูลชัดเจนว่านำไปทำอะไรบ้าง อีก 40% นำไปซื้อหุ้น ซื้อหุ้นกู้ ซื้อหน่วยลงทุนของกองทุนต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ แต่คนงานกลับไม่มีสิทธิที่จะกู้ยืมกองทุนนี้

ดังนั้น จากเหตุปัจจัยเหล่านี้ จึงเป็นที่มาของแนวคิด “การสร้างธนาคารแรงงาน” ด้วยการนำเงินกองทุนประกันสังคมเป็นฐานในการสร้างทุนให้แก่คนงาน เพื่อให้คนงานเข้าถึงแหล่งทุนเช่นเดียวกับเกษตรกรที่มีธนาคาร ธกส. หรือนายทุนที่เข้าแหล่งทุนได้ทั้งธนาคารพาณิชย์และในตลาดหลักทรัพย์

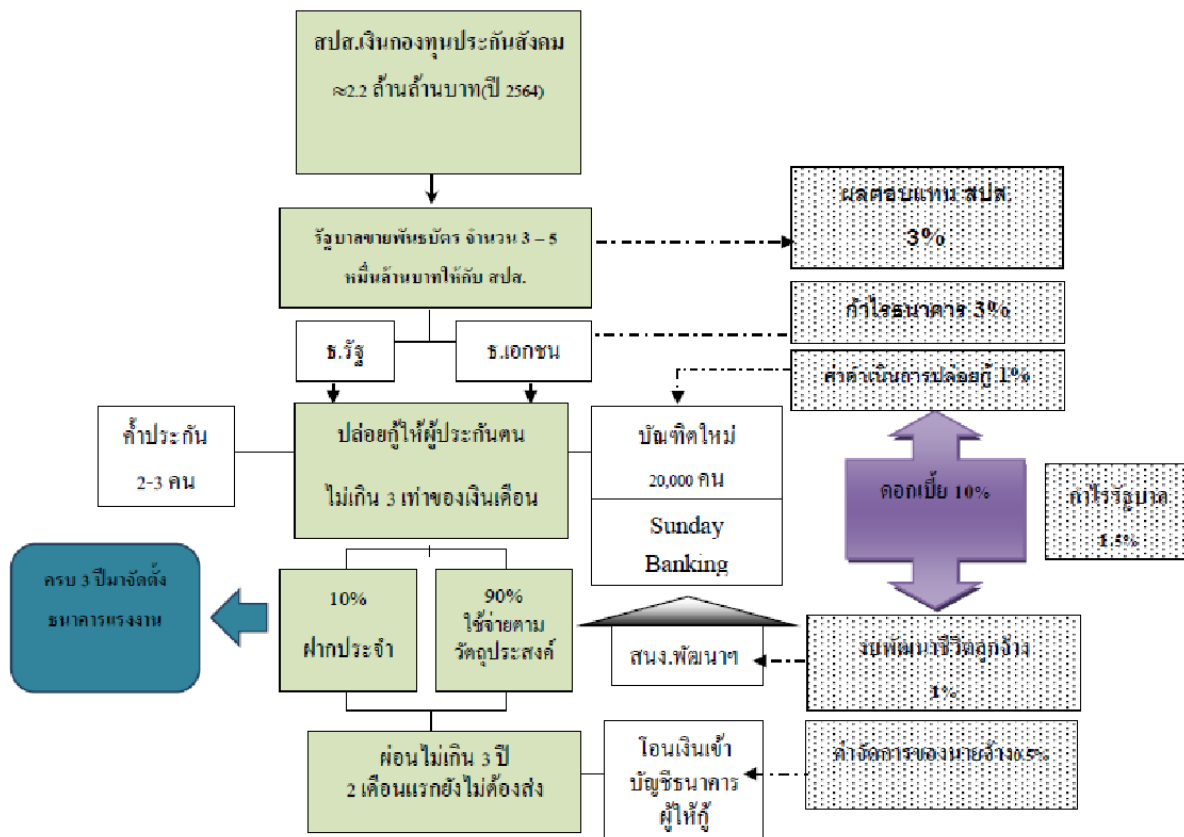
6. ความรู้เดิม (วิธีการ/ขั้นตอน หรือกระบวนการที่ทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ เทคนิค หรือกลยุทธ์ที่ใช้) ได้นำมาปรับใช้หรือประยุกต์ใช้อย่างไรในกระบวนการดำเนินงาน ผู้มีส่วนร่วม อุปสรรคหรือปัญหาในการทำงาน และแนวทางการแก้ไข

ความรู้หรือแนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ใช้ในการดำเนินงานขับเคลื่อนการจัดตั้งธนาคารแรงงาน คือ “แนวคิดทุนมวลชน” คือ เป็นทุนที่มวลชนเป็นเจ้าของ ใช้ประโยชน์เพื่อมวลชน และผลประโยชน์ตกอยู่กับมวลชน เงินกองทุนประกันสังคม เป็นเงินที่ถูกจ้างเป็นเจ้าของ ดังนั้น จะมีวิธีการอย่างไรเพื่อให้เจ้าของทุนก่อนนี้มีสิทธิใช้ประโยชน์ และมีสิทธิได้รับประโยชน์จากเงินก่อนนี้เต็มเม็ดเต็มหน่วย

ขั้นตอนดำเนินงาน

1. ศึกษารูปแบบการจัดตั้งทุนมวลชนจากประสบการณ์ของประเทศต่างๆ เช่น กรามีนแบงก์ของบังกลาเทศ ธนาคารแรงงานของญี่ปุ่น ธนาคารสหกรณ์ในเยอรมัน ราโบแบงก์ของเนเธอร์แลนด์ เป็นธนาคารเกษตรที่มีเกษตรกรเป็นผู้ถือหุ้น 99%
2. ขกร่างแนวคิดและรูปแบบธนาคารแรงงานที่ใช้ฐานเงินทุนจากประกันสังคม (ตามแผนภาพ) โดยใช้แนวคิด “การใช้หนี้พัฒนาคน” และรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณะ และผู้มีส่วนได้

ส่วนเสีย ซึ่งผู้จะเสียประโยชน์หากธนาคารแรงงานเกิดขึ้น ก็คือ ธนาคารพาณิชย์ จึงเป็นกลุ่มหลักที่ขัดขวางการเกิดขึ้นของธนาคารแรงงาน

3. เผยแพร่แนวคิดและรูปแบบธนาคารแรงงานสู่สาธารณะ และลงสู่คนงานฐานราก ผ่านสหภาพแรงงาน กลุ่มและองค์กรแรงงาน เครือข่ายผู้ประกันตน และเครือข่ายทางสังคมอื่นๆ

4. การขับเคลื่อนทางกฎหมายในรัฐสภา จนกระทั่ง ธนาคารแรงงานได้ปรากฏในร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา 289 ที่ระบุว่า "ให้มีการจัดตั้งธนาคารแรงงาน" (แต่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกยกเลิกไป)

5. ปัจจุบันอยู่ในสถานการณ์ความตึงเครียดทางเศรษฐกิจจากโควิด-19 และคนงานอยู่ในภาวะยากลำบาก บางส่วนตกงาน บางส่วนโดนลดค่าจ้าง บางส่วนหยุดงานไม่ได้ค่าจ้าง จึงเป็นตัวกระตุ้นให้สำนักงานประกันสังคม มีแนวคิดที่จะใช้ประโยชน์จากเงินกองทุนประกันสังคม เพื่อช่วยเหลือลูกจ้างในยามวิกฤติ โดยทางสำนักงานประกันสังคมได้เชิญ รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ให้เข้าร่วมในการนำเสนอเรื่อง "ธนาคารแรงงาน" เพื่อนำเงินกองทุนประกันสังคมมาใช้เพื่อคนงาน ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการข่างร่างรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อเสนอต่อไปยังคณะกรรมการประกันสังคม และรัฐมนตรีแรงงานต่อไป

7. ผลลัพธ์หรือความสำเร็จที่เกิดขึ้น และความรู้ใหม่ที่ผู้เล่าเรื่องที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ดังกล่าว

7.1 ทำให้คนงานยากจนสามารถเข้าถึงแหล่งทุน ที่ตนเองเป็นเจ้าของ

7.2 การเข้าถึงแหล่งทุน เป็นการเปิดโอกาสให้คนมีทางเลือกในอาชีพและรายได้

ขึ้น

7.3 ทำให้คนงานสามารถปลดปล่อยพลังงานการของคอกเป็นนอกระบบอัตราสูง

7.4 ทำให้เกิดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้คนเล็กคนน้อยมีโอกาสมีสิทธิทางเศรษฐกิจมาก

7.5 เป็นทางเลือกในเชิงนโยบาย ในการสร้างสถาบันทุนให้แก่คนจน คนเล็กคนน้อย ที่มีใช้
รูปแบบธนาคารพาณิชย์เพียงอย่างเดียว

7.6 เป็นการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม